
ПРОБЛЕМИ, НАДБАННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.04:62/64]:159.9

DOI <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2025.17.342363>

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2362-2876>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОГО ОСВІТИ

Валерій Титаренко,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри захисту України та безпеки життєдіяльності;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті представлено теоретично-аналітичний огляд проблеми формування інтегральної компетентності у майбутніх фахівців професійної освіти в умовах трансформації сучасної освітньої парадигми. Проаналізовано сучасний стан розвитку компетентнісного підходу в теорії та практиці професійної підготовки педагогічних кадрів, зокрема у сфері підготовки фахівців спеціальності 015 «Професійна освіта». З'ясовано зміст поняття «інтегральна компетентність» як комплексної характеристики професіоналізму, що містить у собі інтегровану сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей та ціннісних орієнтацій. Визначено, що інтегральна компетентність має ключове значення в системі освітніх стандартів, оскільки репрезентує результативність освітньої програми на рівні здатності майбутнього фахівця до комплексної професійної діяльності. Охарактеризовано основні компоненти інтегральної компетентності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний, що забезпечують цілісність і функціональність професійної підготовки. Обґрунтовано методологічну базу формування інтегральної компетентності, зокрема інтегральний (інтегративний), компетентнісний, діяльнісний та особистісно орієнтований підходи. Розкрито специфіку їх взаємозв'язку в організації освітнього процесу, спрямованого на формування готовності до міждисциплінарної, інноваційної та практико-орієнтованої діяльності. Особливої уваги надано значенню інтегральної компетентності як чинника конкурентоспроможності випускника, його професійної мобільності, готовності до навчання упродовж життя та реалізації педагогічної місії в умовах змін. У висновках обґрунтовано потребу цілісного та системного формування інтегральної компетентності майбутніх педагогів, а також визначено напрями подальших досліджень і перспективи розроблення практико-орієнтованих моделей освітнього впливу.

Ключові слова: інтегральна компетентність, компетентнісний підхід, професійна освіта, інтеграція в освіті, професійна компетентність, підготовка педагогів.

Постановка проблеми. Перехід української системи освіти до європейського освітнього простору актуалізує завдання підвищення ефективності підготовки майбутніх

фахівців на основі компетентнісного підходу. Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише ґрунтовних фахових знань, але й здатності творчо застосовувати їх у комплексних професійних ситуаціях, ефективно спілкуватися та постійно навчатися. Відповідно до Закону України «Про освіту» (2017), ключовим результатом навчання має стати набуття компетентностей – динамічних комбінацій знань, умінь, навичок, способів мислення, цінностей та інших особистих якостей, що визначають здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Іншими словами, компетентність відображає готовність випускника використовувати здобуті знання і вміння в реальних життєвих і професійних умовах (*Закон України «Про освіту»*, 2017).

У контексті професійної (педагогічної) освіти центральною стає інтегральна компетентність як узагальнена здатність фахівця виконувати складні професійні завдання. Інтегральну компетентність розглядають як підсумкову цілісну характеристику підготовленості випускника, що синтезує в собі систему загальних (ключових) і фахових компетентностей, необхідних для успішного виконання професійних функцій. У державних стандартах вищої освіти України для кожної спеціальності формулюється відповідна інтегральна компетентність, що окреслює ключову здатність випускника певного освітнього рівня. Це підкреслює актуальність проблеми формування інтегральної компетентності у майбутніх фахівців, зокрема в сфері професійної освіти, де йдеться про підготовку педагогів нового покоління. Стан досліджуваної проблеми вимагає теоретичного осмислення: попри значну кількість праць з компетентнісної проблематики, поняття і методика формування саме інтегральної компетентності майбутніх педагогів ще потребують уточнення і систематизації.

Отже, постає проблема пошуку ефективних теоретико-методичних підходів до формування інтегральної компетентності у майбутніх фахівців професійної освіти, що поєднувала б різні аспекти підготовки (знання, вміння, цінності, досвід) у цілісний результат. Актуальність цієї проблеми обумовлена запитом суспільства на висококваліфікованих, компетентних педагогів, здатних до інноваційної діяльності і міждисциплінарної взаємодії в умовах реформування освіти. Для її вирішення необхідно проаналізувати сучасний стан наукової розробленості питання, визначити складові та зміст інтегральної компетентності, а також обґрунтувати методологічні засади і підходи до її формування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика компетентнісного підходу та формування професійних компетентностей широко висвітлена у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. Теоретичні основи поняття «компетентність» були закладені в роботах А. Хуторського, О. Овчарук та ін., які розглядають компетентність як інтегральну якість особистості, що проявляється в загальній здатності і готовності діяти на основі знань і досвіду. Згідно з цими підходами, компетентність значно ширша за окремі знання чи вміння, оскільки включає також мотиваційну складову, ціннісні орієнтації, гнучкість мислення, здатність до творчості та самостійності. У контексті професійної освіти дослідники (О. Дубасенюк, Н. Бібік, І. Зязюн та ін.) підкреслюють необхідність зміщення акцентів навчання із засвоєння інформації на розвиток саме компетентностей, які забезпечують фахівцю конкурентоспроможність і мобільність на ринку праці.

Останніми роками з'явилися дослідження, присвячені інтегральній компетентності як цілісному показнику підготовки фахівця. Зокрема, О. Акімова, О. Кузнецова, В. Одарченко (2023) узагальнили теоретичні підходи до змісту інтегральної компетентності майбутніх учителів початкової освіти. Вони зазначають, що поняття інтегральної компетентності відображає інтегративний характер сучасної освіти і фактично генерує систему загальних та спеціальних компетентностей випускника (Акімова, Кузнецова, Одарченко, 2023). Дослідники акцентують на принципі інтегрованості в освітньому процесі як методологічний основи формування компетентності нового типу. Інтегративний підхід, за їхнім висновком, проявляється у поєднанні змістових компонентів навчання, міждисциплінарних зв'язків, комплексному формуванні знань і умінь, що відповідають цілісним цілям освіти. Окремі аспекти формування інтегральної компетентності розглядаються й іншими науковцями: так, О. Глазунова та співавт. (2019) досліджували роль міждисциплінарних проєктів як засобу розвитку інтегральної компетентності ІТ-фахівців, М. Борута та ін. аналізували інтеграцію

ключових компетентностей у зміст шкільної освіти, К. Борисенко (2018) обґрунтував методологічні засади формування інтегральної компетентності майбутніх учителів географії. Водночас, можна відзначити, що більшість наявних праць торкаються окремих аспектів проблеми (наприклад, інтеграція змісту або розвиток певних компетенцій) і бракує комплексного підходу, який би поєднав теоретичний аналіз поняття та практичні методики його формування у закладах вищої освіти. Це зумовлює необхідність цілісного дослідження теоретико-методичних основ формування інтегральної компетентності саме у майбутніх фахівців професійної освіти.

Метою статті є аналіз теоретико-методичних аспектів формування інтегральної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти.

Виклад основного матеріалу. Запровадження компетентнісної парадигми у систему вищої освіти України спричинило суттєві трансформації у змісті і технологіях підготовки майбутніх педагогів. На законодавчому рівні визначено пріоритет розвитку у випускників університетів таких характеристик, як здатність до інновацій, критичне мислення, вміння навчатися протягом життя – усе це інтегровано в понятті «компетентність» і відображено у стандартах освіти Нової української школи. Професійна освіта (особливо педагогічна) сьогодні все більше орієнтується на підготовку фахівця, який володіє комплексом компетентностей: не тільки професійно-галузевих, а й соціальних, комунікативних, цифрових, дослідницьких тощо (Малієнко, 2018). Водночас аналіз практики показує, що формування такої цілісної готовності випускників стикається із викликами. З одного боку, існує розроблена теорія – численні моделі компетентностей, визначені переліки результатів навчання у стандартах. Як наслідок, випускник може мати високі академічні знання, але недостатньо розвинені навички застосування їх на практиці чи комунікативні здібності. Це вказує на проблему недостатньої інтеграції змісту освіти та освітніх підходів. В сучасній науці спостерігається прагнення подолати зазначені протиріччя через інтегральний підхід. Зокрема, наголошується, що інтегрований освітній процес забезпечує цілісність підготовки: поєднання теорії і практики, міждисциплінарну взаємодію, формування одночасно інтелектуальних умінь і соціальних компетентностей тощо (Даниско, 2024). На сьогодні бракує уніфікованого підходу, однак накопичено значний теоретичний фундамент і інноваційні практики, які потребують систематизації (Акімова, Кузнецова, Одарченко, 2023).

Інтегральна компетентність, будучи комплексним утворенням, має певну внутрішню структуру. Більшість дослідників сходяться на думці, що структуру професійної компетентності складають кілька взаємопов'язаних компонентів (складників), які забезпечують різні аспекти готовності фахівця. Узагальнюючи наукові напрацювання, можна виокремити такі основні компоненти інтегральної компетентності: (1) мотиваційно-ціннісний – включає професійні мотиви, інтерес до діяльності, цінності і особистісні смисли, що спонукають до розвитку і застосування компетентності; (2) когнітивний (змістовий) – охоплює систему знань, уявлень, інформаційної грамотності, які є підґрунтям професійної діяльності; (3) діяльнісно-операційний – відображає вміння, навички, практичний досвід, необхідні для виконання професійних функцій; (4) рефлексивно-оцінний – визначає здатність аналізувати власну діяльність, критично оцінювати результати і здійснювати самокорекцію, а також включає готовність до саморозвитку. Саме динамічна єдність зазначених компонентів забезпечує цілісність компетентності (Ермоленко, 2020).

Приміром, досліджуючи проектну компетентність фахівців фізичної культури, П. Хоменко і М. Прилуцький показали, що ефективне виконання проектної діяльності можливе лише за наявності мотиваційної основи, системних знань, практичних умінь та рефлексивних навичок, тобто всіх компонентів одночасно (Хоменко, Прилуцький, 2021). Для інтегральної компетентності як інтегрованої характеристики особистості особливо важливою є збалансованість її складників. Наприклад, відсутність мотиваційно-ціннісної компоненти (тобто низька мотивація, відсутність професійних цінностей) не дозволить навіть при високих знаннях і вміннях реалізувати їх на практиці. З іншого боку, відірваність когнітивного компоненту від діяльності (знання без практики) призводить до формальності компетентності.

Особливо варто підкреслити, що інтегральна компетентність має інтегративний характер, тобто це не просто сума складових, а їхня синергетична єдність. Вона проявляється

у здатності вирішувати комплексні професійні завдання, які вимагають одночасного застосування знань з різних областей, різнопланових умінь і певних особистісних якостей. Фактично інтегральна компетентність виступає показником цілісного професіоналізму фахівця. Так, професійна компетентність педагога визначається як інтегральна особистісна якість, що поєднує знання, вміння, навички, творчий потенціал, цінності і забезпечує здатність успішно виконувати педагогічну діяльність.

Методологічною основою розв'язання означеної проблеми виступає інтегральний (інтегративний) підхід в освіті; цей підхід передбачає цілісне бачення цілей і змісту навчання, коли різні аспекти підготовки інтегруються навколо формування ключових компетентностей. З позицій інтегративної методології, освітній процес будується не як набір ізольованих навчальних дисциплін, а як єдина система, що забезпечує всебічний розвиток особистості майбутнього фахівця. Зокрема, інтегрований підхід дозволяє об'єднувати знання з різних предметів навколо спільних тем чи проєктів, синтезувати теоретичне і практичне навчання, узгоджувати форми і методи роботи для досягнення комплексних результатів. На думку науковців, інтегрований підхід забезпечує доцільне об'єднання і синтез компонентів змісту навчання внутрішньопредметного та міжпредметного характеру, їх узагальнення на рівні фактів, понять, теорій (Лучанінова, 2023). У нашому випадку інтегральний підхід проявляється у тому, що формування інтегральної компетентності має здійснюватися наскрізно через всі освітні компоненти програми: навчальні курси, практику, позааудиторну діяльність, виховну роботу тощо. Важливою є єдність вимог і критеріїв: якщо інтегральна компетентність заявлена як мета освітньої програми, то кожен її структурний елемент має бути спрямований на внесок у цю мету. Методи навчання повинні бути практико-орієнтованими та міждисциплінарними, що стимулює студентів до застосування знань у комплексі. Наприклад, ефективним підходом є метод проєктів, коли студенти розв'язують реальні задачі, інтегруючи знання з різних дисциплін і розвиваючи одночасно дослідницькі, комунікативні і організаційні вміння.

Теоретичною базою формування компетентностей є компетентнісний підхід – система принципів, що орієнтують освіту на досягнення конкретних компетентнісних результатів. Компетентнісний підхід змінює акценти з передачі інформації на розвиток здібностей діяти. У педагогічній літературі (О. Дубасенюк, О. Савченко та ін.) сформульовано основні положення цього підходу: визначення переліку ключових і фахових компетентностей для кожної спеціальності; розробка критеріїв сформованості компетентностей; впровадження інтерактивних та діяльнісних методів навчання; оцінювання результатів навчання через ступінь оволодіння компетентностями, а не лише через обсяг знань. Важливо підкреслити, що компетентнісний підхід тісно пов'язаний із *діяльнісним підходом* – принципом, за яким навчання здійснюється через активну діяльність самих студентів. Діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів означає максимальне наближення освітнього процесу до майбутньої педагогічної діяльності: проведення педагогічної практики, моделювання уроків, участь у тренінгах, вирішення педагогічних кейсів тощо. Так студенти не лише отримують розрізнені знання, а й інтегрують їх у власний досвід, що є фундаментом компетентності.

На перетині компетентнісного та діяльнісного підходів і виникає означений вище інтегративний підхід. Він передбачає, що всі елементи навчання працюють на єдиний результат – формування інтегральної компетентності, і для цього забезпечується їх узгодженість. Практично методичними засадами такого підходу є: міждисциплінарність змісту (тематика, що охоплює кілька сфер знань); проблемно-проєктні технології навчання; розвиток критичного та системного мислення; рефлексивні практики (самоаналіз діяльності студентів); варіативність та індивідуалізація навчальних траєкторій (щоб кожен студент реалізував свій потенціал комплексно). До теоретичних засад можна також віднести таксономічний підхід до визначення цілей освіти, зокрема використання таксономії освітніх цілей Б. Блума. Як зазначають О. Акімова та співавт., таксономія Блума дозволяє описати очікувані результати навчання на різних рівнях – знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання – що співвідноситься з різними вимірами компетентностей і в сукупності формує зміст інтегральної компетентності.

Як уже згадано, методологічну основу нашого дослідження становлять кілька взаємодоповнювальних підходів:

1. Компетентнісний підхід – орієнтує освіту на кінцеві результати у вигляді сформованих компетентностей, задає мовно-термінологічний і концептуальний апарат (поняття компетенцій різних рівнів: інтегральна, загальні, спеціальні тощо). Він визначає що саме слід формувати (зміст компетентностей) і як виміряти досягнення (через критерії й індикатори компетентності).

2. Діяльнісний підхід – визначає як слід навчати: через активну пізнавальну та практичну діяльність учнів. Він підкреслює роль практики, власного досвіду студентів у набутті компетентностей. Згідно з діяльнісним підходом, кожна навчальна тема повинна передбачати активні методи (практикуми, проекти, рольові ігри, ситуаційні задачі), аби компетентність формувалася у дії, а не лише шляхом слухання лекцій.

3. Інтегративний підхід – забезпечує цілісність процесу, синтез різних навчальних впливів. Він дозволяє реалізувати міжпредметні зв'язки і формувати комплексні уміння. Наприклад, інтеграція педагогічної та інформаційної підготовки може здійснюватися через виконання студентами дидактичних проектів з використанням ІКТ, що розвиває одразу і методичну, і цифрову компетентність. Інтегративний підхід також означає єдність навчання і виховання: розвиток компетентностей відбувається не тільки на заняттях, а й у позанавчальних активностях, у волонтерських програмах, наукових гуртках тощо, створюючи єдиний освітній простір розвитку особистості.

4. Особистісний підхід – важливий додатковий принцип, який гарантує, що формування компетентностей здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей, здібностей і потреб студентів. Інтегральна компетентність кожного формується індивідуально, тому варто впроваджувати гнучкі програми, тьюторський супровід, рефлексивні методи, щоб студент усвідомлював власну траєкторію розвитку компетентностей.

Зазначені підходи не є альтернативними, навпаки – в сучасній педагогіці вони реалізуються комплексно. Компетентнісний і діяльнісний підходи закріплені концепцією Нової української школи та стандартами освіти як ключові для всіх рівнів навчання (*Концепція «Нова українська школа»*, 2016). Інтегративний підхід набуває особливого значення в умовах міждисциплінарності знань і необхідності виховання цілісної картини світу у майбутніх фахівців. Особистісний підхід гарантує, що у центрі уваги залишається індивідуальність студента, його суб'єктний досвід, мотивація і саморозвиток – без цього неможливо говорити про справжню компетентність, адже компетентність передбачає внутрішню мотивацію діяти і самовдосконалюватися. В сучасних дослідженнях підкреслюється, що інтегральна компетентність формується на перетині всіх згаданих підходів: компетентнісно-діялісна парадигма надає процесу необхідну результативність і практичність, а інтегративно-особистісна – забезпечує цілісність змісту і орієнтацію на розвиток особистості студента як майбутнього професіонала.

Формування інтегральної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти має стратегічне значення як для самих випускників, так і для системи освіти в цілому. По-перше, інтегральна компетентність виступає запорукою професійної успішності молодого педагога. Набуття цілісної компетентності означає, що випускник здатен ефективно застосовувати знання на практиці, гнучко реагувати на нестандартні ситуації, творчо вирішувати педагогічні проблеми. Це значно підвищує його конкурентоспроможність на ринку праці і готовність до виконання посадових обов'язків. По-друге, інтегральна компетентність пов'язана з особистісним розвитком фахівця: вона включає рефлексію, цінності, ставлення, отже сприяє формуванню зрілої особистості, здатної до саморозвитку та етичної професійної діяльності. По-третє, для закладів освіти наявність у педагогів інтегральних компетентностей означає вищу якість освітніх послуг. Учитель, який володіє комплексом компетентностей, здатен забезпечити розвиток учнів за різними напрямками, застосовувати інноваційні методи, працювати в команді однодумців тощо. Врешті, на макрорівні, інтегральна компетентність педагогічних кадрів є передумовою успішного впровадження освітніх реформ і інновацій. Як

зазначено в дослідженнях, сучасні умови потребують учителя-лідера, учителя-агента змін, який має широку компетентнісну базу. Інтегральна компетентність якраз і забезпечує таку базу, поєднуючи професіоналізм з креативністю, науковим підходом і соціальною відповідальністю.

Важливим аспектом значущості інтегральної компетентності є її вплив на готовність до навчання впродовж життя. Оскільки сучасний світ швидко змінюється, педагог повинен постійно оновлювати свої знання і вміння. Якщо під час базової підготовки в нього сформовано інтегральну компетентність (що включає, зокрема, вміння вчитися, дослідницькі навички, цифрову грамотність, відкритість до нового), то надалі такий фахівець здатний самостійно опановувати нововведення, адаптуватися до змін, тобто продовжувати професійне зростання.

Нарешті, варто зазначити, що інтегральна компетентність має і соціально-гуманітарне значення. Педагог із цілісними компетентностями краще розуміє потреби учнів, батьків, громади, здатен до ефективної комунікації і співпраці. Це сприяє створенню в освітньому середовищі атмосфери довіри, партнерства, взаємоповаги – важливих умов якості освіти. Дослідження показують, що успішна професійна діяльність педагогів неможлива без належного рівня соціально-комунікативної компетентності, емоційного інтелекту, етичної культури. Усі ці складові є частиною інтегральної характеристики фахівця. Отже, інтегральна компетентність педагога відбивається і на успішності учнів, і на розвитку освіти, і ширше – на прогресі суспільства, що базується на знаннях.

Підсумовуючи, інтегральна компетентність майбутніх фахівців професійної освіти – це цілісна здатність, яка об'єднує знання, вміння, цінності, досвід і особистісні якості, необхідні для реалізації професійної діяльності на високому рівні. Її формування потребує впровадження інтегрального підходу, що поєднує компетентнісний зміст, діяльнісні методи та міждисциплінарну цілісність навчання. Значення цієї компетентності полягає у забезпеченні конкурентоспроможності та професійної мобільності випускників, підвищенні якості освіти та готовності педагогів до інновацій і безперервного розвитку.

Висновки. Проведене теоретико-методичне дослідження дало змогу окреслити основні положення щодо формування інтегральної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти. Встановлено, що інтегральну компетентність розглядають системоутворювальним результатом професійної підготовки педагога, який інтегрує когнітивний, діяльнісний, мотиваційно-ціннісний і рефлексивно-оцінний компоненти, забезпечуючи цілісність професійної ідентичності суб'єкта освітньої діяльності.

Визначено, що ефективне формування інтегральної компетентності можливе лише за умови реалізації міждисциплінарного та практико-орієнтованого підходів, які уможливають єдність змісту, форм і методів навчання. Методологічну основу цього процесу становить поєднання компетентнісного, діяльнісного, інтегративного й особистісного підходів, що забезпечують як результативність (орієнтація на вимірювані результати навчання), так і формування суб'єктності майбутнього педагога.

Зазначено, що інтегральна компетентність є ключовим індикатором професійної готовності до реалізації складних, варіативних педагогічних функцій в умовах трансформації освіти. Її розвиток забезпечує професійну мобільність, інноваційний потенціал, здатність до критичного мислення та навчання упродовж життя. Таким чином, формування інтегральної компетентності є стратегічним орієнтиром модернізації професійної педагогічної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Борисенко, К. Б. (2018). Методологічна складова формування інтегральної компетентності майбутнього вчителя географії. *Scientific Journal of National Pedagogical University*, 6, 8-11. DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-162VI66-02>
- Даниско, О. В. (2024). *Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в умовах змішаного навчання*. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава.

- Ермоленко, А. (2020). Формування професійної компетентності майбутніх фахівців засобами інтегративного підходу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 3К*, 123, 157-162.
- Закон України «Про освіту». (2017). *Відомості Верховної Ради України*, 38/39, ст. 380. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Концепція «Нова українська школа». (2016). Міністерство освіти і науки України. Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- Лучанінова, О. П. (2023). Теоретико-методичні аспекти STEAM-освіти та їх роль у формуванні soft skills у студентів вищої школи. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 3 (107), 67-81. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-107-3-67-81>
- Малієнко, Ю. Б. (2018). Інтегрування ключових компетентностей у зміст історичної освіти: теоретичний аспект. *Український педагогічний журнал*, 4, 91-98. Взято з <https://lib.iitta.gov.ua/713780/>
- Мороз, М. О. (2020). *Теоретичні та методичні основи формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі*. (Дис. д-ра пед. наук). Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир.
- Хоменко, П. В., Прилуцький, М. Д. (2021). Теоретико-методичні аспекти формування проєктної компетентності майбутніх фахівців галузі фізичної культури і спорту. *Педагогічні науки*, 78, 92-102. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2021.78.249847>

REFERENCES

- Borysenko, K. B. (2018). Metodolohichna skladova formuvannia intehralnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia heohrafii [Methodological component of the formation of integral competence of a future geography teacher]. *Scientific Journal of National Pedagogical University*, 6, 8-11. DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-162VI66-02> [in Ukrainian].
- Danyso, O. V. (2024). *Teoretychni i metodychni osnovy profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury v umovakh zmishanoho navchannia [Theoretical and methodological foundations of professional training of future physical education teachers in blended learning conditions]*. (Extended abstract of D diss.). Poltavskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni V. H. Korolenka. Poltava [in Ukrainian].
- Ermolenko, A. (2020). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv zasobamy intehratyvnoho pidkhodu [Formation of professional competence of future specialists using an integrative approach]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Dragomanova. Seriiia 3K [Scientific journal of the NPU named after M. P. Dragomanov. Series 3K]*, 123, 157-162 [in Ukrainian].
- Khomenko, P. V., & Prylutskyi, M. D. (2021). Teoretyko-metodychni aspekty formuvannia proiektnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv haluzi fizychnoi kultury i sportu [Theoretical and methodological aspects of the formation of project competence of future specialists in the field of physical culture and sports]. *Pedahohichni nauky [Pedagogical Sciences]*, 78, 92-102. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2021.78.249847> [in Ukrainian].
- Kontseptsiiia «Nova ukrainska shkola» [The concept of «New Ukrainian School»]. (2016). Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].
- Luchaninova, O. P. (2023). Teoretyko-metodychni aspekty STEAM-osvity ta yikh rol u formuvanni soft skills u studentiv vyshchoi shkoly [Theoretical and methodological aspects of STEAM education and their role in the formation of soft skills in higher education students]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka [Spirituality of the individual: methodology, theory and practice]*, 3 (107), 67-81. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-107-3-67-81> [in Ukrainian].
- Maliienko, Yu. B. (2018). Intehruvannia kliuchovykh kompetentnostei u zmist istorychnoi osvity: teoretychnyi aspekt [Integrating key competencies into the content of history education: a

- theoretical aspect]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal [Ukrainian Pedagogical Journal]*, 4, 91-98. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/713780/> [in Ukrainian].
- Moroz, M. O. (2020). *Teoretychni ta metodychni osnovy formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzyky v protsesi fakhovoi pidhotovky u pedahohichnomu koledzhi [Theoretical and methodological foundations of the formation of professional competence of future music teachers in the process of professional training in a pedagogical college]*. (D diss.). Zhytomyrskyi derzhavnyi universytet imeni Ivana Franka. Zhytomyr [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On Education»]. (2017). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]*, 38/39, st. 380. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF FORMING INTEGRAL COMPETENCE IN FUTURE PROFESSIONALS OF VOCATIONAL EDUCATION

Valerii Titarenko,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Defense of Ukraine and Life Safety;
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

The article presents a theoretical and analytical review of the problem of forming integral competence in future vocational education specialists in the context of the transformation of the modern educational paradigm. The current state of development of the competency-based approach in the theory and practice of professional training of teaching staff, in particular in the field of training specialists in specialty 015 «Vocational Education», is analyzed. The content of the concept of «integral competence» as a complex characteristic of professionalism, which includes an integrated set of knowledge, skills, abilities, personal qualities, and value orientations, is clarified. It has been determined that integral competence is of key importance in the system of educational standards, as it represents the effectiveness of the educational program at the level of the future specialist's ability to perform complex professional activities. The main components of integral competence are characterized: motivational-value, cognitive, activity-based, and reflective, which ensure the integrity and functionality of professional training. The methodological basis for the formation of integral competence is substantiated, in particular, integral (integrative), competence-based, activity-based, and personality-oriented approaches. The specifics of their interconnection in the organization of the educational process aimed at forming readiness for interdisciplinary, innovative, and practice-oriented activities are revealed. Particular attention is paid to the importance of integral competence as a factor in the competitiveness of graduates, their professional mobility, readiness for lifelong learning, and the implementation of their pedagogical mission in conditions of change. The conclusions justify the need for a holistic and systematic approach to the formation of the integral competence of future teachers, as well as identify directions for further research and prospects for the development of practice-oriented models of educational influence.

Keywords: *integral competence, competence-based approach, professional education, integration in education, professional competence, teacher training.*

Надійшла до редакції 20.04.2025 р.